

Sygn. akt V CSKP 25/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

Protokolant Sara Sawczenko

w sprawie z powództwa J. W.

przeciwko M. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 5 lutego 2021 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 19 listopada 2018 r., sygn. akt V AGa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę
Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 15 lutego 2018 r. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 434 648,40 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 16 lutego 2017 r., oddalił powództwo w pozostałej części, zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 12 510 zł tytułem kosztów procesu i nakazał

pobrać od pozwanej na rzecz powoda kwotę 9 585,52 zł tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych. Ustalił, że Marzena Wachowicz w okresie od dnia 9 grudnia 2003 r. pełni funkcję prezesa zarządu I. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T. (dalej: „Spółka”). W tym okresie powód zawarł ze Spółką umowę sprzedaży. Spółka zaprzestała regulowania zobowiązań względem powoda od dnia 23 czerwca 2009 r., a jej zadłużenie w styczniu 2010 r. wyniosło 267 772,49 zł. Sąd Okręgowy w C. w dniu 19 marca 2010 r. wydał przeciwko Spółce nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym. Powód wszczął przeciwko Spółce postępowanie egzekucyjne. W dniu 6 listopada 2013 r. komornik wydał postanowienie wzywające wierzyciela do wysłuchania przed umorzeniem postępowania egzekucyjnego. Poinformował, że przeciwko Spółce są prowadzone postępowania z wniosków innych wierzycieli na łączną kwotę ponad 2 000 000 zł. Postanowieniem z dnia 27 grudnia 2013 r., doręczonym powodowi w dniu 19 lutego 2014 r., komornik umorzył postępowanie egzekucyjne z powodu bezskuteczności. Spółka od 2009 r. miała problemy z płynnością finansową. W 2010 r. miała co najmniej dwóch wierzycieli, wobec których nie dokonała spłaty długów. Pozwana nie złożyła wniosku o ogłoszenie upadłości. W grudniu 2013 r. długi Spółki przekroczyły jej majątek. W 2016 r. Spółka osiągnęła dochód w wysokości 600 000 zł, a jej długi wynosiły wtedy 1 800 000 zł. Dnia 31 stycznia 2017 r. powód wezwał Spółkę i pozwaną do zapłaty kwoty 443 027,36 zł, ale pozwana nie dokonała zapłaty. W dniu 14 grudnia 2017 r. powód złożył zawiadomienie w Prokuraturze Rejonowej w G. o popełnieniu przez pozwaną przestępstwa polegającego na niezgłoszeniu w wymaganym terminie wniosku o upadłość Spółki, doprowadzenie umyślnie do jej niewypłacalności, niesporządzenie sprawozdań finansowych Spółki za lata 2014-2016 i niezgłoszenie tych sprawozdań do rejestru przedsiębiorców.

Sąd Okręgowy podkreślił, że stosownie do art. 442¹ § 1 k.c. skutek w postaci przedawnienia roszczenia wiąże się z faktem dowiedzenia się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Przyjął, że w niniejszej sprawie bieg terminu przedawnienia rozpoczął się w dniu 19 lutego 2014 r., czyli w dniu doręczenia wierzycielowi postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, a roszczenie uległoby przedawnieniu z dniem 19 lutego 2017 r., zatem powództwo

wniesione do Sądu w dniu 16 lutego 2017 r. nie było przedawnione. Wskazał, że roszczenie uległoby przedawnieniu z upływem 20 lat od dnia jego wymagalności na podstawie art. 586 k.s.h. w związku z art. 442¹ § 2 k.c. Zaznaczył, że w sytuacji, gdy nie było prowadzone postępowanie karne lub brak jest prawomocnego wyroku skazującego wydanego w postępowaniu karnym, sąd w postępowaniu cywilnym jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny, czy zachowanie się osoby odpowiedzialnej stanowiło przestępstwo. Uznał, że zachowanie pozwanej wyczerpywało znamiona występku określonego w art. 586 k.s.h., gdyż można jej było przypisać winę umyślną z zamiarem ewentualnym wyrażającą się w świadomości wysokiego stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia przesłanek zobowiązujących do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki i niepodjęmowaniu w tym celu stosownych czynności. Następnie przedstawił argumentację wskazującą na istnienie przesłanek odpowiedzialności pozwanej przewidzianych w art. 299 k.s.h.

Pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 442¹ § 1 i § 2 k.c. w związku z art. 299 k.s.h. oraz art. 586 k.s.h. w związku z art. 442¹ § 2 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 233 § 1 i art. 227 w związku z art. 232 zd. 2 k.p.c. oraz art. 177 § 1 pkt 4 i art. 235 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 19 listopada 2018 r. oddalił apelację i zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 8 100 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Nie podzielił zarzutów naruszenia art. 233 § 1 i art. 227 k.p.c. w związku z art. 232 zd. 2 k.p.c. Podkreślił m.in., że skarżąca w odpowiedzi na pozew podniosła jedynie zarzut przedawnienia roszczenia, podobnie jak w późniejszym piśmie procesowym, zatem zgłoszenie wniosku dowodowego dopiero na rozprawie było spóźnione zgodnie z art. 207 § 6 k.p.c. Nie podzielił też dalszych zarzutów naruszenia przepisów postępowania. Uznał trafność zarzutu naruszenia art. 442¹ § 1 k.c. (choć pomyłkowo wskazał art. 442¹ § 2 k.c.), przyjął bowiem, że skoro w dniu 12 listopada 2013 r. powód miał pełną informację o bezskuteczności egzekucji przeciwko Spółce, to od tego dnia rozpoczął bieg trzyletni termin przedawnienia roszczenia. Przyjął natomiast, że skoro szkoda wynikła z występku (art. 586 k.s.h.), to roszczenie wywodzone z art. 299 k.s.h.

przedawnia się z upływem dwudziestu lat od daty popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Uznał w związku z tym zarzut naruszenia art. 235 k.p.c. za bezprzedmiotowy, art. 177 § 1 punkt 4 k.p.c. za bezzasadny, a art. 586 k.s.h. za nieuzasadniony. Po przedstawieniu teoretycznych rozważań w kwestii wykładni art. 586 k.s.h. przyjął, że pozwana była świadoma istnienia podstaw do ogłoszenia upadłości, zatem można jej było przypisać winę w zamiarze ewentualnym. Wyraził przekonanie, że to, jak jest dokonywana ocena materialnoprawnych przesłanek popełnienia przestępstwa z art. 586 k.s.h. przez sąd karny, w żadnym razie nie może być podstawą do prowadzenia postępowania z urzędu przez sąd cywilny, gdyż na skarżące podnoszącej zarzut przedawnienia spoczywał ciężar dowodu, iż roszczenie jest przedawnione oraz że nie zachodziły podstawy do zastosowania art. 442¹ § 2 k.c. Orzekł, że okoliczności popełnienia przez pozwaną przestępstwa wynikają z dowodu z jej przesłuchania i nie zachodziła potrzeba prowadzenia z urzędu postępowania dowodowego np. z opinii biegłego. Oceniał, że zaniechanie złożenia przez pozwaną wniosku o ogłoszenie upadłości trwało od co najmniej lutego 2014 r., zaś wieloletnie doświadczenie pozwanej w zarządzaniu spółką kapitałową oraz stopień jej rozwoju intelektualnego niezbędnego do prowadzenia przedsiębiorstwa świadczą o znacznym stopniu winy.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 442¹ § 2 w związku z art. 117 § 2 k.c., art. 586 k.s.h. w związku z art. 442¹ § 2 k.c. i art. 442¹ § 2 w związku z art. 6 k.c., a także przepisów postępowania, mianowicie art. 232 zd. 2, art. 278 § 1 w związku z art. 227 i art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 177 § 1 pkt 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, jeszcze w okresie obowiązywania art. 283 § 4 k.z., stanowiącego odpowiednik obecnie obowiązującego art. 442¹ § 2 k.c., dominował pogląd, zgodnie z którym ocena, czy czyn niedozwolony stanowi przestępstwo - dokonywana na potrzeby ustalenia długości terminu przedawnienia - należy do sądu orzekającego w sprawie o naprawienie szkody. Pogląd ten był

odnoszony zarówno do sytuacji, w której w sprawie nie doszło do wydania orzeczenia w postępowaniu karnym, jak i sytuacji, w której postępowanie karne zostało umorzone. Stanowisko to zostało zaaprobowane w judykaturze po wejściu w życie kodeksu cywilnego i można uznać je za utrwalone (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2018 r., III CZP108/17, OSNC 2018, nr 12, poz. 111 i powołane tam orzecznictwo). Znalazło ono odzwierciedlenie również w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego dnia 29 października 2013 r., III CZP 50/13 (OSNC 2014, nr 4, poz. 35). W uzasadnieniu tego orzeczenia stwierdzono wyraźnie, odwołując się do ugruntowanego stanowiska judykatury, że w przypadkach nieobjętych art. 11 KPC sąd cywilny ma kompetencję do samodzielnego stwierdzenia, czy czyn niedozwolony, stanowiący źródło szkody, jest przestępstwem; musi jednak tego dokonać zgodnie z regułami prawa karnego, co oznacza konieczność ustalenia znamion przedmiotowych i podmiotowych przestępstwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2020 r., IV CSK 538/18. niepubl.; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 441/14, OSNC 2016, nr 3, poz. 38, z dnia 10 czerwca 2016 r., IV CSK 647/15, MonPrBank 2017, nr 3, s. 37, MonPrBank 2018, nr 1, s. 25, z dnia 10 sierpnia 2017 r., II CSK 837/16, niepubl.). Nie jest zatem trafny zarzut naruszenia art. 177 § 1 pkt 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez ich niezastosowanie.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2016 r., III KK 225/16 (OSNKW 2017, nr 4, poz. 18), istotą przestępstwa z art. 586 k.s.h. jest karalne niezgłoszenie wniosku o upadłość spółki handlowej w sytuacji, gdy spełnione zostały warunki uzasadniające konieczność dokonania tej czynności. Przepis ten stanowi bowiem, że podlega karze w nim przewidzianej, kto będąc członkiem zarządu spółki albo likwidatorem, nie zgłasza wniosku o upadłość spółki pomimo powstania warunków uzasadniających według przepisów upadłość spółki. Przestępstwo z art. 586 k.s.h. można popełnić tylko w sposób umyślny, w zamiarze bezpośrednim albo ewentualnym. Działanie z zamiarem ewentualnym można przypisać sprawcy wówczas, gdy będąc świadomym ujawnienia się przyczyn upadłości, nie dopełnił obowiązku zgłoszenia, licząc na poprawę kondycji finansowej dłużnika i w ryzyko wyjścia z niekorzystnego położenia gospodarczego

wkalkulował ewentualność przekroczenia dwutygodniowego terminu zgłoszenia upadłości. Według wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 441/14, w sytuacji gdy nie było prowadzone postępowanie karne lub brak jest prawomocnego wyroku skazującego wydanego w postępowaniu karnym, w którym stwierdzono by popełnienie przestępstwa z art. 586 k.s.h., sąd w postępowaniu cywilnym jest uprawniony do samodzielnego ocenienia, czy zachowanie sprawcy (osoby odpowiedzialnej) stanowiło przestępstwo; odnosi się to zwłaszcza do potrzeby takiego ustalenia ze względu na zarzut przedawnienia roszczeń według art. 442¹ k.c. Należy również zaznaczyć, że dokonując oceny przez sąd cywilny, czy określone zachowanie członka zarządu spółki handlowej jest przestępstwem z art. 586 k.s.h., powinno się uwzględnić przepisy prawa karnego materialnego, w tym dotyczące zamiaru sprawcy, rodzaju winy i jej stopni.

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości, że Sąd Apelacyjny nie sprostął wymaganiom wynikającym z art. 586 k.s.h. i nie przedstawił wystarczającej argumentacji przemawiającej za tezą, że pozwana popełniła z winy umyślnej przestępstwo przewidziane w tym przepisie. Sąd Apelacyjny ograniczył się do zamieszczenia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku teoretycznych rozważań dotyczących wykładni art. 586 k.s.h., które nie mają odniesienia do ustaleń faktycznych w sprawie, zwłaszcza, że uznał, iż nie ma potrzeby przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego. W tej sytuacji należy uznać, że doszło do naruszenia art. 442¹ § 2 w związku z art. 117 § 2 k.c., art. 442¹ § 2 w związku z art. 6 k.c. oraz art. 232 zd. 2, art. 278 § 1 w związku z art. 227 i art. 391 § 1 k.p.c.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

ke